

ТРЮФЕЛЬ ЛІТНІЙ, ТРЮФЕЛЬ ЇСТІВНИЙ

Tuber aestivum Vitt

Родина Трюфелеві — Tuberaceae

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення

Рідкісний вид з підземними (гіпогейними) плодовими тілами.

Ареал виду та його поширення в Україні

Вид поширений у Євразії. В Україні відомий у Закарпатті, Правобережному Поліссі, Правобережному Лісостепу, Кримському Лісостепу. Адм. регіони: Зк, Чк, Кр.

Чисельність та структура популяцій

Трапляється поодиноці, інколи гніздами по декілька плодових тіл.

Причини зміни чисельності

Збирання населенням та ущільнення ґрунтів унаслідок інтенсивних рекреаційних навантажень.

Умови місцезростання

Листяні, переважно дубові та букові ліси; на вапнякових ґрунтах.

Загальна біоморфологічна характеристика

Плодове тіло 3–10 см у діаметрі, кутасто-кулясте, кулясте, бульбоподібне, з великими пірамідальними бородавками (2–10 мм), до основи майже гладеньке, коричнювато-оливкувато-чорне. М'якуш спочатку білий, згодом жовтувато-сірий до коричнювато-

з білими жилками, що надають йому мармурового вигляду, з сильним і приємним горіховим запахом, який у старих плодових тілах змінюється на часниковий. Сумки сферичні, еліпсоїдні або овальні, 60–70×50–65 мкм, містять 1–6 спор. Спори еліпсоїдні, 18–45×14–32 мкм (в 6-спорових сумках 18×14, в 1-спорових — 45×32 мкм), з сітчастою оболонкою, коричневі. Спорова маса темно-коричнева. Плодові тіла з'являються з травня по вересень (є відомості, що в європейських країнах, де плодові тіла літнього трюфеля зазвичай збирають з червня по листопад, їх інколи можна збирати і взимку, аж до березня), утворюються в ґрунті неглибоко, майже біля самої поверхні, злегка піднімаючи ґрунт. Мікоризоутворювач.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Необхідно створити ботанічний заказник на порівняно недавньому місці знаходження виду на Кримському п-ві. Доцільно спробувати виділити чисту культуру гриба і підтримувати вид у відповідних колекціях.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Високоякісний їстівний вид, унаслідок чого був практично знищений ще на початку ХХ ст. Зараз в ряді країн, зокрема у Франції, Іспанії, здійснюється штучне розведення трюфеля літнього і деяких інших їстівних видів роду *Tuber* на дубових плантаціях, закладених на вапняковому щербенистому ґрунті в умовах теплого середземноморського клімату.

Основні джерела інформації

Бухгольц, 1902; Вальц, Ришави, 1871; Васильков, 1963; Визначник грибів України, 1969; Зерова, Васер, 1972; Христюк, 1966; Carluccio, 1990; Pegler, 1990; ЧКУ, 1996.

Автор: І.О. Дудка
Фото: І.С. Саркіна

ПЕЧЕРИЦЯ МУХОМОРОПОДІБНА

Agaricus amanitiformis Wasser

Родина Печерицеві — Agaricaceae

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення
Рідкісний ендемічний вид.

Ареал виду та його поширення в Україні
Вид відомий лише на території України. Донецький злаково-лучний Степ (Донецька обл., м. Донецьк, ботанічний сад НАН України). Адм. регіон: Дц.

Чисельність та структура популяцій
Є дика популяція, в якій трапляється по-
одинокі та невеликими групами.

Причини зміни чисельності
Надмірні рекреаційні навантаження на міс-
цезростання.

Умови місцезростання
Насадження широколистяних порід, на
ґрунті.

Загальна біоморфологічна характеристика
Шапинка діаметром 2–6 см, товста, м'ясиста,
спочатку напівкуляста, згодом опукло-

розпростерта, суха, шовковиста, біла, згодом сірувато-жовтувата. Пластинки вільні, тонкі, густі, спочатку білуваті, згодом світло-рожеві, в кінці бурі. Спори 5,4–6,9×3,6–4,5 мкм, широко-овальні, зрідка кvasолеподібні, гладенькі, бурі, часто з 1–3 краплями олії. Споровий порошок бурий. Ніжка 2,5–5,5×0,5–1,2 см, циліндрична, з трохи потовщеною основою, гладенька, шовковиста, при основі з 2–3 рядами округлих білих пластівців 1–2 мм в діаметрі, що легко опадають при підсиханні (нагадує основу ніжки *Amanita muscaria* (L.: Fr.) Hook.), біла, згодом жовтувата, сірувато-жовтувата, при основі темніша, темно-жовта. Кільце розташоване у верхній частині ніжки, просте, тонке, згори рубчасте, знизу гладеньке, по краю з дрібними

білими, згодом світло-жовтими лусочками розміром 1–2 мм, біле, згодом сірувато-жовтувате. М'якуш досить щільний, білий, на зламі колір не змінює, при підсиханні стає світло-жовтим, без особливого запаху, солодкуватий на смак. Пряжки є. Плодові тіла з'являються у вересні.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Вид охороняється в Донецькому ботанічному саду. Необхідно виділити його в чисту культуру.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Ґрунотвірне. Їстівність невідома.

Основні джерела інформації
Вассер, 1974а, 1980, 1985; Вассер, Солдатова, 1977; Визначник грибів України, 1979; Wasser, 1989.

Автор: М.П. Придюк
Малюнок: Д.В. Леонтьев

ПЕЧЕРИЦЯ РОМАНЬЄЗІ

Agaricus romagnesii Wasser
[*Agaricus radicans* (Vittad.) Romagn.]

Родина Печерицеві — Agaricaceae

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення
Рідкісний вид.

Ареал виду та його поширення в Україні
Європа та Азія. В Україні відомий із Закарпаття, Правобережного та Лівобережного Лісостепу, Лівобережного злаково-лучного Степу, Лівобережного злакового Степу та Пд. берега Криму. Адм. регіони: Кв, Зк, Дн, Пл, Хс, Кр.

Чисельність та структура популяцій
Трапляється поодинці, спорадично.

Причини зміни чисельності

Вирубування лісів та надмірні рекреаційні навантаження на біотопи.

Умови місцезростання

Парки, сади, насадження білої акації (*Robinia pseudoacacia* L.), узлісся та галявини широколистяних лісів, уздовж доріг, на ґрунті.

Загальна біоморфологічна характеристика

Шапінка діаметром 2,5–8 см, середньо-м'ясиста, спочатку напівкуляста, згодом опукло-розпростерта до плоско-розпростертої, часто з виїмкою, рідше з невеликим горбком, білувата, брудно-біла, згодом з сірувато-коричневим відтінком, у центрі темніша, вкрита притиснутими сірувато-коричневими, коричневими або

жовтувато-вохристими лусочками. Пластинки вільні, тонкі, густі, спочатку білувато-рожеві, згодом темно-коричневі з світлим краєм. Спори 6,2–8×3,5–5 мкм, еліпсоподібні, гладенькі, світло-коричневі, часто з 1–3 краплями олії. Споривий порошок коричнювато-бурий. Ніжка 2–6×0,8–1,5 см, центральна, часом ексцентрична, циліндрична, злегка звужується до основи, гладенька, білувата, при основі жовтувата, основа ніжки з добре розвиненими коренеподібними тяжами. Кільце розташоване у верхній частині ніжки, просте, тонке, білувате, іноді зникає. М'якуш білуватий, на зламі стає коричнево-вохристом, з приємним грибним запахом, смак солодкий. Пряжки є. Плодові тіла з'являються в травні–жовтні.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняється в БЗ «Асканія-Нова» та в Ялтинському гірсько-лісовому ПЗ. Необхідно створити ботанічні заказники в інших місцезнаходженнях виду, а також підтримувати його в чистій культурі.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Зберігається в колекції культур шапінкових грибів Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України.

Господарське та комерційне значення

Ґрунотвірне. Отруйний. Може бути прийнятий за їстівний гриб печерицю степову (*A. campestris* L.: Fr).

Основні джерела інформації

Бесєдіна, 1992, 1998; Бухало та ін., 2006; Вассер, 1980; Вассер, Солдатова, 1977; Зерова, 1959; Таран та ін., 1989; ЧКУ, 1996; Wasser, 1989.

Автори: М.П. Придюк
Фото: І.С. Саркіна

ПЕЧЕРИЦЯ ТАБЛИТЧАСТА

Agaricus tabularis Peck

Родина Печерицеві — Agaricaceae

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення

Ксеромеридіональний євразійсько-американський маловідомий вид з диз'юнктивним ареалом.

Ареал виду та його поширення в Україні

Європа, Азія та Пн. Америка. В Україні відомий з Лівобережного Лісостепу, Лівобережного, Старобільського та Донецького злаково-лучного Степу, Лівобережного злакового Степу та Кримського Степу. Адм. регіони: См, Дц, Лг, Хс, Кр.

Чисельність та структура популяцій

Трапляється поодинокі та групами, іноді утворює «відьомські кола».

Причини зміни чисельності

Розорювання степів, надмірний випас худоби, пожежі.

Умови місцезростання

Цілині степи, на ґрунті.

Загальна біоморфологічна характеристика

Шапінка діаметром 5–20 см, товста, м'ясиста, спочатку напівкуляста, згодом випукло-розпростерта, іноді плоска посередині, розтріскується на концентрично розташовані пірамідальні ділянки, таблитчасто-тріщинувата (пірамідальні ділянки часто вкриті дрібними притиснутими волокнистими лусочками), іноді по краю гладенька, білувата, білувато-

сіра, при дотику жовтіє, край шапінки загнутий, згодом прямий, часто з залишками покривала. Пластинки вільні, тонкі, густі, спочатку рожевувато-коричневі, згодом темно-коричневі, з світлим краєм. Спори 6,5–8,7×4,6–6,5 мкм, широко-еліпсоподібні, гладенькі, коричневі. Споровий порошок темно-коричневий. Ніжка 4–7×1–3 см, центральна, циліндрична, злегка звужується до основи, суцільна, гладенька, шовковисто-волокниста, біла. Кільце розташоване у верхній частині ніжки, просте, широке, згодом звисаюче, білувате, згори гладеньке, знизу волокнисте. М'якуш білий, на зламі не змінюється або злегка рожевіє (головним чином над пластинками і в основі ніжки), при підсиханні жовтіє, з приємним грибним

запахом, смак солодкий. Пряжки є. Плодові тіла з'являються в червні–жовтні.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняється в Луганському та Українському степовому ПЗ, а також у БЗ «Асканія-Нова». Необхідно створити ботанічні заказники в інших місцезнаходженнях виду, а також виділити його в чисту культуру.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Ґрунотворіне. Їстівний.

Основні джерела інформації

Вассер, 1980, 1996; Вассер, Солдато-ва, 1977; Визначник грибів України, 1979; Зерова, 1956; Саркіна та ін., 2003; ЧКУ, 1996.

Автори: М.П. Придюк, В.П. Гелюта
Фото: В.П. Гелюта